

ГОДИНА

5
1 8 6 8**ВОЈИН**

БРОЈ

28

1. Октобра.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Руска војна снага (наставак). — Положаји (наставак). — Суваров (наставак).

Руска војна снага.

(Наставак.)

Војна средства Русије много су разнообразнија него сваке друге јевропске државе, па и целе западне Јевропе скупа. На западу скоро све државе принуђене су својим историјским догађајима, да се држе једино једне или друге системе војног устројства: Инглеска — на прилику најемника, Француска стајаће војске, Прусија — регулисане народне и. т. д. Русија не само да није осуђена историјом, да се држи једног само начина развића своје војне снаге, него напротив једна једита искључна система не може да задовољи њене потребе; извори народне снаге тако су разнообразни, да сваки хоће особити пут за своје развиће; само скуп многих самостојних установа и ваљана примена ових могу да припомогну Русији, да овлада свом снагом, коју јој је Бог дао. Осим незнатних украјина, захваћених грдним централним телом, Русија је једно цело, и дише једном душом са својом династијом. Зграда руског живота основана је на општем поверењу и

нема потребе, да се подржава силом, руска војска нема сада никаквог полицијског значаја, и потоне војно устројство не подлежи никаквим ни пределим ни политичким ни сталешким назорима; у томе и јесте не измерна превага Русије После ослобођења сељака, број, састав и јераршијски ред сталне војске условљен је само духом руског народа и статистиком; никакве друге окушане и окушаване комбинације ту нису нужне. Унутрашњост царства, четири петине државе, у време рата могу бити сасвим без војске, осим нужних стража при апсанама, а то даје могућност, да се могу масе концентровати у много већој мери, него у ма којој другој јевропској, држави; многи још памте предлог московских благородника 1863 год. — да они сами заузму страже својим људма, те да влада што више војске на границу извести може. Осим стојеће војске Русија располаже за обрану својих граница огромном народњом војском, која осим Швајцарске и Америке *) још нигде позната није, а Јевропи је сасвим не позната, јер она не сме да наоружа своје грађане пре него их у праве војнике обрати. Сви знамо, колико је Талијанска влада, једина од најпопуларнијих у Јевропи, зебла од самовољачких чета. Само Прусија прибегава у неколико народњој војсци, али пруска народња војска улази у састав стојеће, и дакле није ориџинална народња. Једина дакле Русија и две републике **), имају довољно поверења у народу те црпе из његових недара главну земаљску снагу. У 19. веку Русија је сазивала три пута народњу војску:

*) и „Србније“. Прев.

**) и „Србија“. Д.

1807, 1812, и 1855, па и у напредак у свакој по већој војни не може се без ње проћи. Најпосле скоро све европске државе наилазе на велике тешкости у образовању коњице сразмерно пешадији; у Русије ни те незгоде нема. Она има читаве пределе коњаничких насеља. Козаци су принели много користи руској војсци, али јошт ни десети део онога, што се од њих сада очекује, кад се оснива самостално устројство војне снаге. Слепо подражавање туђим образцима, које је скоро по века руководило руске војне установе, није дозвољавало организаторима, да ма шта изван тих образаца угледају; руска природна коњица остала је још и до данас на почетној тачци, јер ни у Француској ни у Прусији није било подобних ствари, те да се организатори на њих угледају; но сама по себи она је огромна снага и само јој треба прилика, па да се покаже.

Са таквим сретствима Русија не треба и нема да се боји никакве борбе; али сретства ваља зараније да се одреде и унапреде и да из стихијских постану државнима. Русија не може бити побеђена, али може претрпети од времена на време осетних пораза, може бити принуђена, да с великим напрезањем борбу понавља, док се опитом не научи и не пође путем, на коме може да овлада свом својом снагом.

Да расмотримо сад али с пажњом неке особене услове руске снаге, које смо сада у кратко прешли.

V.

Карактер рата данас је далеко одсуднији по пре. Богатство и кредит чине, те државе могу да приводе у живот важне мере на рачун будућности

*

а да се на државне приходе толико баш не обзиру. Од свију ствари на свету рат је најважнији кад је нуждан, јер меће на коцку не само богатство но и опстанак државе; с тога се и морају ратујуће стране из све снаге упети, да га у своју корист окрену. Ратни расходи подмирују се икономииом у мирно доба, па с тога све излишне трошкове у мирно доба избежавати ваља. У том смислу поимови су данас јако изменути. Данас није страшан онај, који је увек силно наоружан, већ онај, који може кад затреба, брзо и силно да се наоружа. Што мање то више — војничка је аксиома новијег времена. Што мање која држава има војске у мирно доба, то више може да подигне у време рата. Разуме се по себи, да се тиме опредељује само **коликоћа**, која има значаја само у брањачкој војни. Државе, које усвајају ту систему, доказују, да воле мир, јер заратити код њих значи подићи сав народ, а то се не може чинити сваки час; с таквом војском мало има наде за успех у нападном рату, У нападном рату снага народна може се изградити формулом: **коликоћа** војске умножена **каквићом**, као што се снага удара опредељује масом помноженом са брзином. **Каквића** пак добија се под условима дијаметрално противположенима **коликоћи**. Но и ако је **каквића** од великог значаја опет при садањем стању јевропских војска она не може да замени **коликоћу**. Данас војска ваља да је устројена тако, да је што већа и што боља, а не обратно што боља па онда што већа. Може се рећи, истина одприлике, али опет доста точно, да размера, у којој се данас боље јевропске војске могу борити против горих, не може бити мања но $\frac{3}{4}$ према 1; у мањима

бојевима може бити и другачије, али у великим биткама никако. У битци код Кустоце италијанска војска образована на пет година пре тога истина је најпосле побеђена, али опет држала се је читав дан против толике исте силе непријатељске. Одношај између ратног комплекта и кадра у мирно доба не може се никако одредити теоријским путем; јер зависи од духа народа, од склопа војске, од тога, који је род војске држави поглавито потребан према њеном односном положају итд. У томе смислу свака се држава држи своје особите системе, коју црпи из своје историје; но у исто доба сви признају истину „да војска може бити тим снажнија, што је већа разлика између мирнога и ратнога стања.

(Продужиће се).

Положаји.

(Наставак.)

Положаји у најширем смислу. — Браничке линије.

(Реке, планински ланци, блатне и шумовите просторије, стене). *)

По мишљењу Наполеона I. „од свију препрека што смеђу кретању војске, највише тешкоћа дају пустиње, после планине **); широке реке тек за

*) Стратиђија је дужна да ово питање реши. При свем том оно се мора и у тактици да додирне: иначе одео о „положајима“ не би се могао да заврши. Осим тога расправљање овога питања, са својим одсеком о положајима, послужиће у исти мах и као приступ расправи обране и напада на теснац, јер напад и обрана реке и планинскога ланца на последку своди се на напад и обрану теснаца.

***) Наполеон је овде мислио на планине првога реда, јер планине

овима долазе.“ Овако је разређење истинито само са гледишта искључно пасивне обране. Са гледишта пак активне обране, најбоља је бранична линија она, која зауставља или бар задржава непријатеља, ал' у исто време и не задржава нас саме. У овоме смислу, наполеоново ће се разређење морати да промени, и прво ће место заузети реке *), после планине и наизад већ пустиње.

а), **Реке**, које се провлаче преко ратних поља, изиављују утицај на радњу војске: и то овакав ако оне теку **управно**, а онакав кад иду **упоредно** према радњама војске. У првој прилици, оне ојачавају лице браничево и заустављају **) или бар закашњавају нападача на дуже или краће време; у другој прилици, осигуравају крила, и могу, у великој мери, олакшавати превожње терета, који се с војском а и иза ње носе, т. ј. реке су тада веома удесне **путовне линије**. Величина овога

другога реда, као што су на прилику Апенини, не могу се ни из далека сравнити са оним препрекама, које дају широке реке као што је Дунав.....

*) Реке су метуге на прво место нарочито с тога, што кад су оне већ једном у нашим рукама, прелаз преко њи није више ни мало тежак, а које се не може да рече за планине; па и обрана је реке лакша по планине; јер са недостатка попречних путова, којих обично и сувише има у долинама река, свезе путова (која би могла служити као средњини положаји, за распоређај резерва) обично су врло далеко у дубину — околност, која је без сумње узрок несравњено већем дробљењу снаге, него при обрани река.

**) Као што војна историја показује, реке су препрека нападачу, само за време ал никако нису кадре да га са свим зауставе. Војна историја показује врло мало прилике, где су реке са свим задржале нападача (Парадизо и Касано 1805 г., Ар 1799, Дунав 1809 управ само за време првога прелаза Наполеоновога), и то опет у след погрешака, које је сам он чинио.

утицаја по највећма је условљена особинама реке, т. ј. њеном ширином, дужином, брзином протичања, особинама обала и дна.

Река се може бранити на два начина: или кад се бранилац ограничи на чисто **пасивну обра-ну** т. ј. размештајући се за реком, уништава мостове преко ње, квари бродове.... у кратко сасређује сва браничка средства на једној обали, остављајући са свим другу; или, река се брани **активно** т. ј. бранилац не само да не квари прелазе који постоје, већ на против, по каткад и нове прави, заклањајући их мостобранима. У првој су прилици користи и штете обојим противницима једнаке. Река заклања и браниоца и нападача подједнако; зауставља и овога и онога. У другој се прилици значај реке, као препреке, у многоме подиже; нападачу она већ није више препрека, тако исто и браниоцу.*)

Расположај браниоца, кад **пасивно** брани реку, стојаће у томе, што се на местима, где су постојани прелази, и на местима, где би се као најлакше они могли да подигну**) одвајају од-

*) Река се може бранити само тако, ако су обе обале у рукама браничевим, и ако се дакле сваког тренутка могу да преносе војне радње, у опширим размерама на другу страну (Наполеон I). Активно се може бранити река на неколико стотина врсти (река Лаба 1813, од Чешке до Немачкога мора), а пасивно на један, највише на два дана хода. Фридрих је „уучугима својих ђенерала“ говорио, да се он не би нигда смео примити, да брани реку на већем пространству од два дана хода.

**) Таква су места, где река к нападачу савија, где браничка обала оцу надвишава, где противничка страна има неколико zgodних точака, где би се могла војска да утврди по што пређе, де је река острвима у неколико рукава поцепана, где са стране не

реди, који ће кадри бити да зауставе непријатеља до онога часа, кад ће пристићи помоћ, што је дуж реке, расположена; између њих свезу ће држати коњаничке извиднице. Таква ће бити прва линија обране: она може бити и опрезна, линија првих стража. Ако се та линија много протеже, а од непријатељске стране има неколико путова, тад ће се сва линија разделити на одеде, који одговарају броју путова, и на свакоме ће се, надик на резерву (резервица), наместити већ иачи самостојни одред, и при томе тако, да он може у час отићи да помогне одреде, који су напред размештени. Ове резервице у исти мах, имају задатак заглавајућих одреда — предводнице (заступнице). На послетку, још даље на траг, на главном путу, на положају, ако је могуће средишњоме; — расположе се сасређено главна снага војске (главна резерва).*)

Распоред браниочев при **активној** обрани реке, разликоваће се од распореда, што сад изложисмо, само тиме, што ће браничко — опрезни одреди, а на местима и резервице прећи на ону страну и посетити мостобране. Нешто даље од њих (колико, то зависи, од земљишта) изашију се пред

пријатеље долази у реку каква притоцица... Место које одговара свима тима услова (тактичким), згодно је: али као и при избирању положаја, **стратиђијски** услови само одређују, коју точку треба узети за предаз; ови услови захтевају да је прелазна точка што ближе оној, коју смо ради да заузмемо одмах после продаска.

*) Оваким распоређењем силе, могу се избећи како јака цепања Њикова (Кордон, река Минчија 1796), тако и сувшак сасређивања (Валенца 1.796). По себи се разуме, да увек пре распоређења силе, треба да претходи проматрање што веће дужине реке, с обе стране пута, по коме ће противник да наступа.

страже и шаљу извиднице према непријатељу. Оваким начином, моћиће се велика просторија ка непријатељу имати у виду, и с тога он не ће моћи тако лако да сакрије своје намере и сваковрсне демонстративне радње, које се обично пре наступна прелаза чине, у намери да браниоца смету и преваре. Овим се по најпре и разиашњава, с чега се активном обраном реке може успешно да брани велики део њен: ређе се може погрешити у суђењу да л' се овој или оној точци упутила резерва; па баш ако се рецимо у томе погреши, опет ће се, помишљајући на препреке, на које ће непријатељ код мостобрана наићи (они су тако уређени, да се не могу откривеном силом да освоје,) у више прилика успети, да се за времена поправи таква погрешка.

Нападачки прелазак реке. — Прво питање, које предстоји нападачу да реши, јесте **избор** **точке** за прелазак (услови, којима овај прелаз има да одговори, горе су исказани.) У тој намери претходно ће се промотрити извесна дужина реке. Даље, преко је потребно да се **одвуче пажња непријатељева од оне** **точке, која је за прелаз изабрата.** Те се с тога предузимљу свако врсне демонстрације, и ако се оне вешто вршиле буду, може се у многоме на сигуран успех да рачуна. Којим ће се начином оне пак вршити, томе теорија не може научити: видови демонстрирања, бесконачно су разновидни. Највећма још ту ће моћи да помогне војна историја. Кад се успе пажња непријатељева да одвуче, онда треба усиљеним путовањем, што је могуће тајније, прићи месту, на коме се мисли да

пређе. Даљи начин радње нападача зависиће од тога, да ли је противна страна места, које смо изабрали за прелазак, поседнута непријатељем или није, и ако је, то каквом силом; т. ј. зависиће од тога, колико ће моћи нападач демонстрацијама својим да одвуче пажњу противнику од тачке, на којој се мисли да пређе. Демонстрација је онда успешна, кад војска или накакве или врло слабе противничке војске (опрезно браничка стража) сретне при прелажењу. У свакој прилици, ако нападач на противној обали наиђе на противника, треба он од један мах да изведе што више артиљерије и ако није река врло широка да разаспе стрелце, те да ватром њиховом примора непријатеља, да што даље од обале одступи*), за сво то време остала војска стоји сасређено на траг, и што више сакривено. Кад непријатељ буде принуђен да неколико од обале одступи, одмах се на чамцима, скелама, чуновима па и сплавовима пребаци један део пешадије, која ће се на супротној обали разместити и утврдити. Задатак је овоме првоме оделењу чисто бранички: да закљони подизање моста; и с тога би веома погрешно било, кад би се оно упустило у нападачке радње. Нусдорф 1809 год. Кад обе обале буду таким начином у власти нападачкој, тад ће се тек отпочети подизање моста. Непажња на овај главан основ, бејаше узрок оној несрећи, коју 1705 искуси принц Евђењиније Савојски при прелазу реке Аде у Парадизу и ерц-херцега Карла 1799 г. при прелазу реке Ара

*) Ако на противној обали нема нимало непријатељске војске, превешће се одмах тамо одред, који ће заклањати посао око подизања моста.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

За сво време подизања моста прелази пешадија, а после и делови артилерије на лађама, скелама ... и непрестано се продужава тако. И према ојачању снаге на овој обали, војска ће се кретати напред и заузимаће пред мостом шире положаје, да би осигурала прелаз. И успех ће тада највише стајати до брзине. У овоме одношају биће особито угодно, ако близу изабрате тачке (више ње) за прелаз, утиче кака река са стране. Користећи се њоме, може се за раније спремити мост и у час подићи на месту изабратоме. У опште главни услови за сигурност успеха нападачкога прелава (независно од избора згодне тачке) стоје у **вештим демонстрацијама и брзини радње**. Као веома поучљив образац у овоме, као и у свему осталоме, може послужити Наполеонов други прелазак преко Дунава (1809 год), који бејаше нешто пре битке код Ваграма, Сам начин постројавања моста, као и мере које се морају предузети да се то осигура од непријатеља, долази у област пољске фортификације. По што се мост намести, почиње војска да прелази. При овоме се особита пажња мора да обрати на што је могуће већи ред, да се војска не судара и долазећи мосту не укршта. **Распоређење** ваља све ово да отклони.

(Наставиће се.)

Суваров.

(Из Милутина и Шмита).

(Наставак.)

Појав тога старине пред војском неколико његових речи, ма каква шала — доводише војнике до

највеће раздражености. Сама вест, да је Суваров заповедник војсци у Пољској, охрабри руску војску, а застраши непријатељеву.

Рад Суваровљев у Пољској не трајаше дуго: у половици Августа изашао је из Немирова а на концу Октобра већ је на јуриш узео Прагу и величанствено ушао у Варшаву. Крвави тај јуриш, подобан ужасима код Измаила, опет донесе Суварову прекора, као да је он и ту нечовечно радио; ал зар се може кривити победитељ, кад се побеђени онако јогунасто брањаше. *) Суваров са сузама благодари Богу, кад се појави депутација варшавска са изјавом покорности и тиме га избави од новог крвопролића. Нико од виновника устанку, не беше задржан; кад јавише Суварову, да су се чланови бивше револуционарске владе спасли бегством, то он нареди да никога не заустављају и рекао је при томе: „нека их нек беже; то није моја ствар.“

За узеће Варшаве, Суваров добије маршалски чин, при чему писаше му императорица: „Ви знате да ја не производим никога преко реда и никад не обилазим старијег; но ви сте освојили Пољску, па тиме сте сами себе начинили фелдмаршалом.“ Ствар је у томе, да је Суваров обишао 8 старијих ђенерала; то га је највише обрадовало, са чега је и скочио са столице вичући: „перескочилъ, перескочилъ.“

Суваров остаде још целе године у Пољској да

*) У Суваровљевој диспозицији за јуриш између осталог била је и оваква једна точка: „7) У куће не улазити; непријатеља тражећег поштеде, штедети; не оружане не убијати; са бабама не војевати; малолетне не дирати.“

би утврдио мир и ред у новима руским областима. Овде се јавља он не више као прост војник, већ као управитељ целе једне земље као државник и политичар. Ствари пољске у то време привуку на се пажњу целе Јевропе. Говораше се најпослед, да је Суваров достигао већ потпуно целъ свога честољубивог сањања: слава, част, љубав војскина, поштовање целого народа — шта је више могао желети? Ал њему остаде још једна мисао, још једна неизвршена жеља: честољубиво уображење његово управило се на запад: „Матушка, пошљи ме да бијем Вранцузе“ — писао је он царици из Пољске. А како радостан беше, кад дознаде, да је доиста царица Катарина намерна да пошље војску у помоћ Аустрији и да ће команду над том војском њему поверити.

Суваров се крене за Петроград; путовање његово беше величанствено; свуда се народ у гомиле скупљаше да види тога знаменитог јунака. У Петрограду царица га прими, како нигда до сад: велика Катарина по више сати беседила је с њим у кабинету, саветовала се с њим о јевропским стварима, слушала је са поверењем и нестрпљењем његове смеле и опширне планове. 1796 год. оде он у Тулчин, где беше главни стан Екатеринославској дивизији и ту се бављаше врло ревностно обучавањем своје војске.

Суваров, као што је већ и речено, обучавао је војску по своме начину, па с тога не ће бити с горега, ако прозборимо неколико речи о томе, у чему нарочито стоји знаменита **Суваровљева тактика**. У суштини он није изменио ни у чему за онда обич-

ни ред постројења војске нит начин њена дејства; но како у свима својим походима, и против пољских конфедератоваца, и против турских чета он претпостављаше дејство са наступањем, па и онда, кад по општем полошају војске, ваљаше се ограничити на саму обрану, то са свим природно, он је морао и у тактичним дејствима својим претпоставити напад хладним оружјем, тадашњем никаквом дејству ватреног оружја и браничким положајима. По томе и сво обучавање војске стајало је код Суварова у томе, да је навикне на смели јуриш, — отуда и његовог израза оног: „пуља дура штив молодец.“ Не бавећи се подробно тадашњом линијском тактиком, која дошла беше у Пруској до педантизма, Суваров се стараше једино о томе, како би му војска ишла с бајонетом чврстим кораком и у смакнутој маси. Сва учења његова налаче на данашњи бој; тако је он стављао један део војске против другог, обично у развијенима линијама, у шах матноме реду, и после кратке, ал живе ватре, наређивао, да јуриши пешадија на пешадију, коњица на коњицу и пешадију. Никад не заустављаше он војску која јуришаше; да би навико коњицу да се не боји пешадије употребљавао је продирање прве кроз другу. Маневра та беше и доста опасна, па с тога по који пут место људи узимаху се други предмети. По каткад непријатељев положај бележаше ров ил какав плот; некад опет по правилу градише се утврђења, она добијаху топове, и тад се свршавао примеран јуриш. Особите пажње Суваров управљаше на смакнутост редова: пролазећи крај пешачкога строја на коњу, у један пут нагонио је свога коња на људе: па ако војници

збунивши се размакну се и пропусте га тад се је јако љутио, називао их је „немогузнајкама,“ ако се пак редови смакнути одупру, Суваров их називаше јунаци, разумници и говораше: „подвижнаја крепост! и зубом не возмеш!!!... Учење ишло је врло живо и брзо, па с тога и није трајало обично више од $\frac{1}{2}$ сата. Суваров никад није жалио ни војнике ни официре; ал после учења, волео је да држи беседе, давао је опширна настављења, ил је понављао своје омиљене фразе. Војска знађаше већ на памет правила Суваровљеве тактике: та правила беху већ скупљена и написана, а позната су под именом **Војенога катихизиса** или **поученија солдатам и вахт-парада**: та правила његова беху особити изрази, условљени термини, који су извор једино Суваровљев а поимаше их само његова војска.

1796 год. Кад Суваров дође у Тулчин и кад већ сви знадоше да је царица намерна оправити војску у помоћ Аустрији, Суваров понови у нечем свој Катихизис: „Безбожни, ветрењаста, будаласта Вранцузи убише свога цара!... Они јурише колонама — и ми, браћо ваља да се томе учимо!!... Тада Суваров отпоче учити своју војску да напада колонама. И не треба сумњати, да то беше тако правилан строј, какве су данас код нас **нападне колоне**; тада војске нападаше смакнутом путном колоном, чије се лице по околностима мењаше. Већ и пре у шумовитим теснацима пољским, ил при јуришу на Турске тврђаве, Суваров по нужди употребљаваше колонске јурише: ал то беше са свим случајно, и дуго јошт и код Руса и код Берманаца беше једини бојни ред ризвијена линија.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Већи део од 1796 год. пређе у спреми за загранични поход. Са нестрпљењем чекаше фелдмаршал наредбе за почетак. Пратећи пажљиво нагле успехе Бунапартине у Италији, стари фелдмаршал говорио је по који пут: „Ох далеко корача младић, ваљало би га зауставити.“ Ал место чекане наредбе, на једанпут добије он жалосну вест, да је велика Императорица умрла — та стална његова покровитељка и благодетељка.

Нови император до онда био је врло добро расположен према староме јунаку. Још као велики кнез удостојавао је он Суварова писмима. А кад дође на престол писао му је 15. Дец. 1796-те год.

„Поздрављам те са новом годином и позивам да дођеш у Москву на крунисање — ако ти је могуће: буди здрав, и не заборављај старе другове.“

Ал милостиво то царско расположење према Суварову на један мах изменило се: узрок томе беху неки нови заводи, какве император предузе у војсци чим на владу дође. Старци, навикнути из одавна на пређашњи ред службе, природно нађоше за се не целисходне многе од нових установа, које имадоше за циљ нарочито да ограниче вољу и истребе многе укорењене злоупотребе. Ал владар строго налагаше да се све те нове установе изврше у свој својој точности. И ако је тешко било одвијнути се од старог, опет мало по мало утврди се у војсци нови ред. Једини Суваров са упорством својственим његовом карактеру, јавно исказиваше своје незадовољство, па је чак и исмејавао неке од нових установа.

(Наставиће се.)